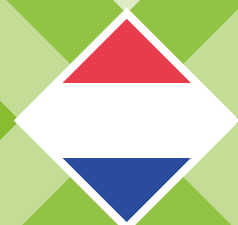

ACTIEPLAN VOOR
DIAMANT
OPEN ACCESS

MAART 2022

VERTALING FEBRUARI 2023

Colofon

Maart 2022

Vertaling: Februari 2023

'Actieplan voor Diamant Open Access'

DOI: 10.5281/zenodo.7682046

Auteur(s):

Zoé Ancion (Agence Nationale de la Recherche)

Lidia Borrell-Damián (Science Europe)

Pierre Mounier (OPERAS)

Johan Rooryck (cOAlition S)

Bregt Saenen (Science Europe)

Vertaling: Johan Rooryck (cOAlition S), Bregt Saenen (Science Europe), Iwan Groeneveld (Science Europe)

Dankwoord: De auteurs danken de deelnemers aan de op 2 februari 2022 online gehouden 'Workshop on Diamond Open Access' en de leden van de Science Europe Working Group on Open Science voor hun feedback.

Redactie: Johan Rooryck (cOAlition S), Iwan Groeneveld (Science Europe)

Ontwerp: Iwan Groeneveld (Science Europe), Laetitia Martin

Dit werk is uitgegeven onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie. Deze staat toe dit werk onbeperkt te gebruiken, verspreiden, en reproduceren, in elk medium, onder voorwaarde dat de originele auteurs en bron worden vermeld. Dit geldt niet voor logo's en elke andere inhoud waar een ander auteursrecht bij wordt vermeld. Een kopie van deze licentie is beschikbaar op creativecommons.org/licenses/by/4.0/ of verkrijgbaar per post via Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Inleiding

Dit Actieplan definieert een aantal prioriteiten voor de verdere ontwikkeling en uitbreiding van een duurzaam en door de wetenschappelijke gemeenschap gedragen Diamant Open Access ecosysteem voor wetenschappelijke communicatie. Het doel is om Diamant Open Access-tijdschriften en -platformen samen te brengen rond gedeelde principes, richtlijnen, en kwaliteitsnormen die de culturele, meertalige, en disciplinaire diversiteit in acht nemen die de kracht van de sector vormen. Onderzoekers, redacteurs, en onderzoeksinstellingen zullen baat hebben bij dit Actieplan.

'Diamant' Open Access refereert aan een wetenschappelijk publicatiemodel waarin tijdschriften en platformen geen kosten in rekening brengen bij auteurs of lezers. In dit systeem worden tijdschriften door de gemeenschap aangestuurd en door academici beheerd en geleid. Deze media belichamen het concept van bibliodiversiteit omdat ze een fijnmazig systeem bedienen van doorgaans kleinschalige, meertalige, en multiculturele wetenschappelijke gemeenschappen. Diamant Open Access tijdschriften en platformen zijn daarom van nature eerlijk en rechtvaardig.

De baanbrekende '[Open Access Diamond Journals Study](#)' (OADJS) onthulde de enorme omvang en rijkwijdte van dit publicatiesysteem. De geschatte 17.000 tot 29.000 Diamant Open Access-tijdschriften wereldwijd (in 2021) vormen een essentieel onderdeel van wetenschappelijke communicatie. Ze zijn verantwoordelijk voor de publicatie van 8 tot 9% van alle wetenschappelijke artikelen, en 45% van alle Open Access artikelen.

Ondanks de sterktes van dit systeem, wordt Diamant Open Access belemmerd door uitdagingen die te maken hebben met de technische capaciteit, het beheer, en de zichtbaarheid en duurzaamheid van deze tijdschriften en platformen. Er is behoefte aan meer dialoog en afspraken tussen onderzoekers, instellingen die onderzoek financieren en uitvoeren, universiteitsbibliotheken, universitaire uitgeverij, faculteiten, afdelingen, onderzoeksinstituten, wetenschappelijke verenigingen, ministeries, en dienstverleners om dit onderdeel van de wetenschappelijke communicatie-sector naar behoren te ondersteunen.

Dit Actieplan heeft als doel om de capaciteit van Diamanten tijdschriften aanzienlijk te vergroten en ze op die manier in staat te stellen innovatieve, gedegen, betrouwbare, en toegankelijke publicatiediensten aan te bieden. In lijn met de aanbevelingen van de OADJS, richt dit plan zich op vier centrale pijlers: efficiëntie, kwaliteitsnormen, capaciteitsopbouw, en duurzaamheid.

1. Efficiëntie

Op dit moment kan Diamant Open Access gezien worden als een archipel van relatief geïsoleerde tijdschriften en platformen. Zij zouden er baat bij hebben om gemeenschappelijke middelen en infrastructuren te delen. Dit Actieplan stelt voor om de volgende acties te ondernemen om efficiëntie te vergroten en schaalvoordeel te realiseren:

- ▶ Stem kwaliteitsnormen flexibel op elkaar af, zorg voor duurzaamheid, en vergroot het vertrouwen van belanghebbenden door het aanmoedigen van gedeelde infrastructuur, standaarden, beleidsmaatregelen, praktijken, en geldstromen, met inachtneming van culturele verschillen en disciplinaire vereisten.
- ▶ Maak technische diensten beter toegankelijk, uitwisselbaar, en gestroomlijnd voor Diamanten tijdschriften en platformen. Specifieke aandacht is nodig voor het afstemmen en uitwisselbaar maken van submittiesystemen, tijdschrift-platformen, en metadata.
- ▶ Creëer synergieën tussen Diamanten tijdschriften en platformen binnen dezelfde discipline, geografische locatie, of taal, door middel van een netwerk van bestaande organisaties, groepen, en verenigingen, die moeten toelaten om onderzoekers en lezers in het algemeen beter van dienst te zijn.

2. Kwaliteitsnormen

Diamant Open Access tijdschriften en platformen hebben verschillende manieren om kwaliteitsnormen te garanderen die gebaseerd zijn op historische, culturele, en disciplinaire diversiteit. Om het kwaliteitsprofiel van het ecosysteem te verbeteren en flexibel af te stemmen, stelt dit Actieplan de volgende acties voor:

- ▶ Stem bestaande standaarden en optimale werkwijzen voor OA-publicatie, zoals ontwikkeld door verschillende organisaties (waaronder OASPA, DOAJ, COAR, COPE, SPE, en EASE), flexibel af. Dit dient te gebeuren in samenwerking met de gemeenschappen die Diamant-tijdschriften vertegenwoordigen, binnen een internationaal kader voor Diamant-publicatie.
- ▶ Specificeer deze kwaliteitsnormen voor de zeven kerncomponenten van wetenschappelijk publicatie en streef naar afstemming binnen het gehele Diamant Open Access-systeem:
 1. Financiering en bedrijfsmodellen
 2. Efficiëntie en kwaliteitsgarantie van diensten
 3. Redactiebeheer en wetenschappelijke integriteit
 4. Juridisch eigendom, missie, en bestuur
 5. Communicatie en marketing
 6. Diversiteit, gelijkwaardigheid, en inclusie, inclusief meertaligheid en gendergelijkheid
 7. Niveau van openheid en naleving van OS-principes en -praktijken.

- ▶ Ontwikkel een methode voor zelfevaluatie voor de kwaliteitsnormen voor Diamant-tijdschriften, zodat ze beter kunnen voldoen aan het internationale kader voor Diamant-publicatie.

3. Capaciteitsopbouw

Diamant Open Access-tijdschriften en -platformen verschillen aanzienlijk wanneer het gaat om het niveau van redactionele en operationele vaardigheden. Om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen, stelt dit Actieplan de volgende acties voor:

- ▶ Ontwikkel kennis en vaardigheden door een toolkit voor Diamant Open Access-publicatie te ontwerpen. Deze zal trainingsmaterialen bevatten voor Diamant Open Access-redacteuren en -dienstverleners, kwaliteitsnormen voor tijdschriften, beleidsafspraken en richtlijnen voor auteurs en reviewers, en zal beschikbaar gemaakt worden in een Common Access Point.
- ▶ Ga in gesprek met alle belanghebbenden in Diamant Open Access – onderzoekers, instellingen die onderzoek financieren en uitvoeren, universiteitsbibliotheken, universitaire uitgevers, faculteiten, afdelingen, onderzoeksinstituten, wetenschappelijke verenigingen, ministeries – om hen bewust te maken van hun rol in Diamant Open Access.
- ▶ Bereik academici met een doelgerichte communicatiestrategie over Diamant Open Access-publicatie.
- ▶ Richt binnen 30 maanden een Capaciteitscentrum voor Diamant Publicatie (CCDP) op als stichting zonder winstoogmerk. Deze zal technische, financiële, en trainingsdiensten en -middelen aanbieden op verschillende niveaus, voor tijdschriften en redacteuren die daarvoor in aanmerking komen. Het bestuur van dit CCDP zal transparant en representatief zijn voor de gemeenschap van belanghebbenden, en zal de gedecentraliseerde en diverse structuur van het Diamant ecosysteem in acht nemen.

4. Duurzaamheid

Diamant Open Access-tijdschriften en platformen zijn meestal in eigendom van de academische gemeenschap en worden ook door academici geleid. Toch is hun juridische status en hun bestuurlijke structuur vaak niet duidelijk gespecificeerd. Bovendien zijn hun inkomsten vaak afhankelijk van bijdragen in natura, worden ze gefinancierd door verschillende instellingen, en met tijdelijke subsidies. Om de duurzaamheid van het Diamant Open Access-publicatiesysteem te verbeteren, stelt dit Actieplan de volgende acties voor:

- ▶ Ontwikkel een kader om ervoor te zorgen dat het eigendom en bestuur van Diamant Open Access-tijdschriften en -platformen wettelijk wordt erkend en beschermd, zodat de duurzaamheid van deze gemeenschappelijke initiatieven kan worden verbeterd.

- ▶ Probeer inzicht te krijgen in de kosten van Diamant Open Access en moedig een verantwoord en transparant financieel-administratief bestuur aan om beheerders van tijdschriften, instellingen, en financiers te kunnen informeren over opbrengsten, kosten, en financiële duurzaamheid. Alle dienstverleners dienen zich aan deze principes te conformeren.
- ▶ Bevorder een gelijkmatigere verdeling van financiële ondersteuning voor verschillende vormen van wetenschappelijke publicatie in Open Access, naast een betere en transparantere monitoring en toewijzing van beschikbare middelen.
- ▶ Zorg ervoor dat het volledige spectrum van operationele kosten van Diamant-publicatie wordt gedragen door een netwerk van instellingen: instellingen die wetenschap financieren en uitvoeren, universiteitsbibliotheken, universitaire uitgevers, faculteiten, afdelingen, onderzoeksinstituten, wetenschappelijke verenigingen, en overheden.
- ▶ Ontwikkel een gecoördineerd financieel mechanisme dat de verschillende geldstromen terecht doet komen bij Diamant Open Access-tijdschriften, infrastructuur, en het onder punt 3 voorgestelde Capaciteitscentrum voor Diamant-publicatie.

Over het Actieplan

Dit Actieplan werd opgesteld door ANR, cOAlition S, OPERAS, en Science Europe. Het werd besproken en nagekeken door leden van de Science Europe Working group on Open Science, en door internationale experts tijdens een online workshop over Diamant Open Access op 2 februari 2022. Hun commentaren leidden tot een aantal verbeteringen. Deze workshop werd georganiseerd door Science Europe, in samenwerking met cOAlition S, OPERAS, en ANR. Ze werd gesponsord door het Franse Ministerie voor Hoger Onderwijs, Onderzoek en Innovatie, ter voorbereiding op de Open Science European Conference (OSEC) in Parijs, in het kader van het Franse voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie.

Delen van dit Actieplan zullen aanvankelijk worden ontwikkeld binnen het Horizon Europe-project 'Developing Institutional Open Access Publishing Models to Advance Scholarly Communication' (DIAMAS; 2022-2025) met als uiteindelijke doel om de implementatie op de lange termijn over te dragen aan de Diamant Open Access-gemeenschap. Een billijke academische publicatie-infrastructuur die in handen van academië is en door hen geleid wordt, zal onderzoekers over de hele wereld in staat stellen de leiding te nemen over een wetenschappelijk communicatiesysteem van en voor de wetenschappelijke gemeenschap.

